

Hardop en stil lezen

‘Unvorbereitetes Reihumlesen wie “Franz, lies weiter ...” ist eine Methode der Steinzeit, vor der alle seriösen Lese-didaktikerInnen dringend warnen.’ Aldus de website <www.edugroup.at>. Dat is ietwat overdreven, aangezien in het ste-nen tijdperk alleen de Flintstones al een schrift hadden. Maar historisch juist is: het is een methode uit de oudheid, een antieke aanpak.

In de Grieks-Romeinse oudheid was hardop lezen de norm. Niet dat stil lezen nog niet uitgevonden was, maar er waren weinig mensen die het konden en het deden. Lezen was een min of meer plech-tige aangelegenheid, de papyrusrollen waren onhandig, ze konden niet veel tekst tegelijk tonen, de woorden werden niet of nauwelijks door spaties van elkaar gescheiden. In de loop van de oudheid werd de papyrusrol verdrongen door de codex: het gebonden boek met bladzij-den, in toenemende mate van perkament. Maar een echte revolutie van het lezen voltrok zich omstreeks de twaalfde eeuw in de kloosters. Stil lezen werd de norm. Tegelijkertijd brachten de kopiisten in de handschriften steeds duidelijker woordscheidingen en leestekens aan om het lezen te vergemakkelijken en te versnellen.

Als voortzetting van de oude retorische traditie van het Latijnonderwijs werd tot ver in de negentiende eeuw in de Nederlandse scholen het ‘kunstmatig lezen’ geoefend: proza en poëzie voorlezen op een passende toon, met de juiste uitspraak en het juiste tempo. Zo publiceerde Nicolaas Anslin in de jaren 1820 een vierdelig *Leesboek tot oefening in het kunstmatig lezen*, een tekstverzameling voor ‘kinderen, welke in het vlug lezen genoegzaam geoefend

zijn’. C.A.P. Weissmann de Villez stelde in zijn *Handleiding, ter bevordering van het kunstmatig lezen* (1838): ‘Hij die werkelijk kunstmatig wil lezen, moet de gedachten des schrijvers zoo klaar, treffend en bevattelijk voordragen, als waren het zijne eigene denkbeelden, zijne eigene woorden, welke hij, op den aan die denkbeelden en woorden passende toon, mededeelde. Om zoodanig te lezen, moet men de gedachten des schrijvers volkomen begrijpen, de kracht van elk woord gevoelen; de regte bedoeling, de ware meening van elken volzin geheel en al bevatten; in één woord, men moet in den geest des schrijvers doordringen, ten einde deszelfs denkbeelden en gewaarwordingen naar behooren aan anderen voor te lezen’ (p. 167-168).

Een van de eerste stokpaardjes die ik in mijn lerarenopleiderscarrière begon te berijden, was de strijd tegen het schoolse ritueel om nieuwe Duitse leesteksten door leerlingen te laten voorlezen. Ik kreeg bij mijn lesobservaties kromme tenen van de hartverscheurende manier

waarop leuke of interessante teksten voorgestotterd en kapot gestunteld werden door leerlingen die daar ook niks aan konden doen. Want ze werden voor een onmogelijke taak gesteld: onvoorbereid een geschreven tekst tegelijk begrijpen en goed voordragen. Het eerste is immers een voorwaarde voor het tweede.

Natuurlijk, in bepaalde opzichten wordt een leerling die met een nieuwe vreemde taal geconfronteerd wordt, als lezer teruggezet: hij gaat weer spellend en lineair lezen zoals hij als zesjarige in zijn moedertaal deed. Veel vreemdetalldocenten bevestigen hun leerlingen onnodig lang in deze beginnersaanpak, in plaats van hen zo snel mogelijk door die beginnersfase heen te helpen.

Bij stil lezen geeft het visuele woordbeeld direct toegang tot de betekenis in het mentaal lexicon, zonder de omweg van de verklanking. Verklankend lezen beperkt de leessnelheid tot het spreektempo. Dat ligt normaal bij zo’n 120 tot 150 woorden per minuut, terwijl geoefende stillezers er 250 en meer verwerken.

Snelleeskampioenen brengen het tot zo’n 1000 woorden per minuut. Dat laatste is natuurlijk geen doel voor leerlingen in het vreemdetalenonderwijs, net zomin als het ‘kunstmatig lezen’ van de negentiende eeuw. Maar normaal, dus stil lezen in een redelijk tempo moet dat wel zijn.

Waarom presenteren vreemdetalldocenten nieuwe teksten tot in de hoogste klassen door voorleesbeurten te geven? Zou het soms zijn omdat beginners in een vreemde taal voorlezen zo leuk vinden? In een avondcursus Duits voor volwassenen die ik gaf, kreeg ik te horen: ‘Wij willen graag voorlezen, waarom doe jij dat nooit?’ Mijn Duitse schoonmoeder wilde Nederlands leren en deed niets liever dan ons teksten voorlezen uit haar leerboekje. Dat gaf veel meer voldoening dan de eenvoudige Nederlandse gesprekje die we aan tafel probeerden te voeren: ‘Mag ik even de kaas’, ‘Nederlands brood is gebakken lucht’ enzovoort. Bij het voorlezen hoefde ze niet naar woorden te zoeken, de volzinnen kreeg ze cadeau, en voor haar gevoel kon ze al heel wat in het Nederlands.

In het voortgezet onderwijs krijg je er vaak op wonderbaarlijke wijze klassen relatief stil mee. Het gestuntel, onderbroken door de detailcorrecties van de docent, lijkt de 27 meeluisterende en -lezende leerlingen weinig te storen, waarschijnlijk omdat ze allemaal denken het zelf beter te kunnen. Maar is de beroerde voordracht goed of slecht voor het begrijpen van de tekst?

De belangen van docent en leerlingen zijn meestal strijdig, maar bij het voorstotteren van een nieuwe tekst ervaren beide partijen voordelen. En als dat het geval is, wint geen didactiek het van het schoolse ritueel. EK ■

Het is hier heel hygge!

Het Fulbright Center is een organisatie die beurzen verstrekt voor onderwijs en onderzoek aan Amerikaanse en Nederlandse studenten. Ook organiseren zij een programma waarbij Amerikaanse studenten als taalassistent aan de slag gaan op Nederlandse scholen. Deze studenten voeren vervolgens onderzoek uit (begeleid door de Hogeschool van Amsterdam) dat ten goede van hun Nederlandse school komt.

In september 2017 is de eerste lichte van acht Fulbright English Teaching Assistants (ETA’s) begonnen in Nederland. Zij verblijven een jaar hier om als taalassistenten op verschillende typen scholen verspreid over Nederland aan de slag te gaan en onderzoek te doen. Deze studenten hebben allemaal een bachelor- of masteropleiding achter de rug en wat ervaring met of interesse in het onderwijs. De ETA’s zijn leergierige, open-minded, nieuwsgierige volwassenen die als culturele ambassadeur kunnen worden gezien. Maar wat denken deze buitenlanders van ons klein kikkerlandje? Hieronder het antwoord naar aanleiding van een interview met een van deze ETA’s.

Kate Berger heeft een achtergrond in psychologie en onderwijs en heeft in het verleden in Denemarken gestudeerd, waar ze heeft geleerd om Noord-Europese culturen te waarderen evenals hoe goed georganiseerd men hier lijkt. In Denemarken heeft ze ook het *hygge*

leren waarderen (de gezelligheid), die ze hier sinds haar aankomst in september ook in Nederland waardeert. Haar doel met het ETA-programma is om meer ervaring op te bouwen in de onderwijs-wereld en dat doet ze door te werken op zowel een vo-school in Amsterdam als op de Hogeschool van Amsterdam om zodoende een brede blik te krijgen van ons onderwijsland.

Nederlands first?

Het is niet altijd even makkelijk geweest voor Berger om in te burgeren als buitenlander met weinig kennis van de Nederlandse taal. Ook is het balanceren op de fiets terwijl Google Maps de weg wijst op de mobiel niet altijd even veilig geweest. ‘Ik moest wennen aan zaken zoals of je op prijzen kon afdingen en of en wanneer je een fooi geeft – zaken die vastliggen in maatschappelijke signalen’, aldus de Amerikaanse. Echter, het grootste probleem is de integratie – zonder de taal is de communicatie met collega’s buiten de sectie Engels een enorme barrière gebleken. Als ze het opnieuw zou doen, dan zou Berger beginnen met Nederlands leren voordat ze hier zou komen. Ook al zegt iedereen dat Nederlanders Engels kunnen spreken – buiten het klaslokaal, in de koffiekamer houden we ons als docenten (net zoals onze leerlingen) blijkbaar toch liever vast aan onze moedertaal, ook al is er een niet-Nederlandse spreker aanwezig.